

УДК: 343.2/.7(4-672 EU)
Biblid 1451-3188, 15 (2016)
Год XV, бр. 55, стр. 51-71
Изворни научни рад

проф. др Жељко БЈЕЛАЈАЦ
доц. др Ненад БИНГУЛАЦ¹

ТЕНДЕНЦИЈЕ У СИСТЕМУ ИЗВРШЕЊА САНКЦИЈА У ЕВРОПСКОМ КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

ABSTRACT

The modern development of criminal sanctions in recent decades more and more emphasizes the establishment of new alternative penalties with which it will be able to achieve all the elements of the purpose of punishment and in addition will significantly reduce or completely remove all the possible negative effects of the existing criminal sanctions, primarily imprisonment. This study will give a review of contemporary trends in the application of criminal sanctions and the system of their enforcement, starting with the consideration of the basic characteristics of the European criminal law, and special attention will be attended to the historical development of the system of criminal sanctions and their enforcement. All questions previously stated will be further discussed in a concise comparative presentation of alternative sanctions in some of the Member States of the European Union.

Key words: alternative criminal sanctions, criminal sanctions, imprisonment, contemporary concepts and trends of criminal sanctions.

1) УВОД

Потреба сагледавања ове тематике превасходно произилази из вишедеценијских потреба и стремљења да се постигне сврха кажњавања учиниоца кривичног дела уз потпуно одсуство, или барем уз знатно смањење

¹ Правни факултет за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија, Нови Сад, Е-маил: е-маил: zdjbjelajac@gmail.com; nbingulac@pravni-fakultet.info.

могућих негативних ефеката који „прате“ поједине постојеће облике кривичних санкција. У овом раду биће начињен осврт на савремене тенденције у примени кривичних санкција и система њиховог извршења почевши од разматрања основних карактеристика европског кривичног права у оквиру којег ће посебна пажња бити указана историјском развоју кривичних санкција и систему њиховог извршења, а све како би се приближиле и боље сагледале већ поменуте савремене тенденције. С обзиром да је казна затвора најчесталија санкција, тј. да се предвиђа за највише кривичних дела чак и у системима у којима се и даље примењује смртна казна, неспорна је чињеница да управо она покреће многа научна и стручна разматрања на тему њених могућих негативних ефеката. Имајући претходно на уму, у раду ће се у краћим цртама начинити осврт на развој, али и на системе извршења казне затвора. Централни део рада биће посвећен савременим приступима у поступању са преступницима и примени алтернативних санкција у појединим државама чланицама Европске уније, али и резултатима и закључцима до којих се дошло на крају овог истраживања.

2) ПОЈАМ И КАРАКТЕРИСТИКЕ ЕВРОПСКОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА

Разматрање актуелних кривичноправних питања, последњих деценија, није употпуности могуће без аспектног сагледавања и из угла европског кривичног права, које се више добија на значају у оквиру међународног кривичног права. Значај и настајање европског кривичног права представља појаву којој су претходиле историјске, друштвене, политичке, економске и културолошке промене у Европи, а које су започете непосредно након Другог светског рата.² Поједини аутори указују да европско кривично право представља: 1) географску припадност постојећих кривичних система, при чему постоји свест о међусобним сличностима и разликама, али и да се европско кривично право разликује од европског регионалног права³; 2) институционалну припадност регионалних кривичноправних правила, при чему се мисли на европско кривично право у оквиру Савета Европе и Европске уније. У националним законодавствима постоји широки опсег овлашћења приликом правног одређивања и регулисања, али ипак постоји и повезаност ових законодаваста са међународним и европским стандардима и правилима, те стога исти аутори наглашавају да се европско кривично право

² Mireille Delmas-Marty and John Spencer, *European criminal procedures*, University of Cambridge, 2005., pp. 89.

³ Драган Јовашевић, „Европско кривично право у систему међународног кривичног права“, *Европско законодавство*, бр. 29-30, год. VIII, стр. 17.

може одредити као систем повезаних правила кривично правне природе која су садржана у актима Савета Европе.⁴ Извори међународног права предвиђени су Статутом Међународног суда правде (чл. 38), при чему постоји обавеза да се приликом стварања правних система, а посебно система кривичног права полази од те одредбе. По статуту извори права Европске уније, а самим тим и европског кривичног права могу се сврстати у две групе и то у примарне и секундарне. За примарне изворе сматрају се а) уговори о оснивању; б) конвенције између држава чланица и в) споразуми између ЕУ и трећих држава и међународних организација. За секундарне изворе права сматрају се прописи које доносе органи ЕУ (Савет ЕУ, Комисија и Парламент) при чему се мисли на правила, упутства, одлуке, препоруке и мишљења.⁵ Поред до сада изнетог, потребно је указати и на основне карактеристике европског кривичног права и то на: а) јединственост, б) различитост, в) сложеност и г) заштиту људских права.⁶ Карактеристика јединствености заснива се на томе да законом предвиђене одредбе морају бити у складу са већ поменутиим правним изворима, услед чега се постиже и организовано међусобно приближавање националних правних система.⁷ Карактеристика различитости огледа се управо у националним кривичним системима који имају међусобна одступања у одређеној мери. Управо ова различитост компликује ефикасно функционисање, али умањење ове неминовности је постигнуто предвиђењем клаузуле којом се осигурава минимално заједништво. Карактеристика сложености произилази из претходне две карактеристике, с тим да поједини аутори посебно истичу да се сложеност европског кривичног права јавља у више видова и то према: а) доносиоцу правних прописа, б) подручју примене и в) циљу доношења појединих прописа. Једна од значајнијих карактеристика европског кривичног права огледа се у заштити људских права кроз поштовање и спровођење Конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

⁴ *Ibid.*, стр. 17-18.

⁵ Митар Кокољ, „Стање и перспективе хармонизације кривичног права Европске уније”, 8. Научни скуп са међународним учешћем, Синергија 2011., стр. 38-39.

⁶ Драган Јовашевић, „Европско кривично право у систему међународног кривичног права“, *op.cit.*, стр. 19-20.

⁷ У основи европског кривичног права налази солидарност држава у супротстављању криминалитету свих врста, стога извори овог права у погледу примене, налазе изнад националних правних прописа.

3) РАЗВОЈ СИСТЕМА ИЗВРШЕЊА КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Постојање санкција карактеристично је за све развојне периоде друштва почевши од првобитне заједнице. Током периода Старог и Средњег века санкције су имале облик телесне казне и смртне казне. Лишавање слободе није било сматрано довољним одговором друштва злочинцу због извршеног кривичног дела, стога је била потреба „измишљања“ (квалификованих) начина извршења смртне казне који су осуђеном наносили додатне патње. Основна сврха кажњавања тј. смањења злочина, изрицањем већ поменутих казни није постигнута.⁸ Видљив пораст криминалитета довео је у питање дотадашњи „брутални“ вид друштвене казнене реакције. Тадашње колонијалистичке силе (Енглеска и Француска) и Русија примењивале су депортовање криминалаца како би постигли смањење криминала, што се није показало успешним.⁹ Историја развоја кривичног права нуди широку лепезу различитих врста казни које су изрицане према извршиоцима кривичних дела, при чему су оне увек имале елементе генералне и специјалне превенције. Посматрано кроз историјску призму широку примену су имале следеће врсте казни: елиминаторне казне, телесне казне, казне тешког физичког рада, безчастеће (дифамне) казне, имовинске казне и казне лишавања слободе (казне затвора).¹⁰ У периоду од краја XVIII века и почетка XIX века, лишење слободе јавља се као посебна мера у каталогу кривичних санкција, док се паралелно стварају и казнене установе за њено извршење. Током развоја система извршења мера кривично правне принуде постојали су разни облици санкција. Казна затвора се дефинитивно истиче на пољу сузбијања криминалитета при чему је представљала основну полугу принуде кривичног правног поретка. Разлози за појављивање казне затвора могу се тражити у хуманистичким настојањима да се нађе замена за дотадашње сурове смртне казне и телесне казне, али и у промени у степену друштвених вредности које су афирмисале веру у основна права човека, у достојанство и вредност људске личности.¹¹

⁸ Жељко Бјелајац, *Политика сузбијања криминалитета*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, 2015., стр. 330.

⁹ Жељко Бјелајац, *Политика сузбијања криминалитета*, *op.cit.* и Снежана Соковић, *Извршење кривичних санкција*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2008., стр.49-52.

¹⁰ Жељко Бјелајац, *Политика сузбијања криминалитета*, *op.cit.* стр. 331. и Борислав Петровић и Драган Јовашевић, *Извршно кривично/казнено право*, Правни факултет Универзитета у Сарајеву, Сарајево, 2006., стр. 27.

¹¹ Жељко Бјелајац, *Политика сузбијања криминалитета*, *op.cit.*

4) РАЗВОЈ КАЗНЕ ЗАТВОРА

Казна затвора у савременим законодавствима представља најучесталији и најраспрострањенији облик кажњавања и у оним законодавствима где се и данас примењују телесне казне и смртна казна. Учесталија примена ове казне као кривичне санкције, започиње почетком XIX века. Лишавање слободе кроз свој развој као кривичне санкције првенствено је имало облик мере обезбеђивања присуства окривљеног, или након пресуде до извршења неке друге казне, а најчешће смртне или телесне казне. Тадашња казнена политика није препознала лишавање слободе као казну по тадашњим размишљањима, посебно у односу на остале облике суровог кажњавања. У зависности од периода развоја друштва, установе тј. објекти у којима се извршавала казна (мера) лишавања слободе се мењала, па тако у античко време за поменућу намену најчешће су се користили пресушени бунари, веће рупе у земљи, плиће пећине или напуштени рудници. Класични систем извршења казне затвора карактерише првенствено строг режим издвајања осуђених лица по ћелијама где су боравили све време трајања казне или само једног њеног дела, те се у литератури и прави разлика између система ћелијске изолације и комбинованог прогресивног система.¹² Казне лишавања слободе уведене су у кривично право на предлог Бекарије, а прво су уведене у Француски револуционарни Кривични законик из 1791. године. Већ 1810. године, преузете су и постале су саставни део *Code Penal* одакле су даље преузимане и имплементиране у друга европска законодавства.¹³ Неспорно је да је казна затвора у односу на телесне казне и смртну казну знатно хуманија казна и да представља значајан прогрес у развоју кривичних санкција. Њена примена и могућности постизања сврхе кажњавања заокупирала је пажњу научне и стручне јавности. Између многих, нарочито су се истицали следећи приговори који су се односили на примену ове казне, а посебно по питању њене ефикасности: а) оправданост примене казне затвора – нарочито у случајевима вишеструких повратника када није погодна за ресоцијализацију јер производи штетне психичке, физичке и социјалне последице код затвореника, б) проблем унификације казне затвора – овај проблем се јавља услед појаве бројних различитих облика ове казне у односу на начин извршења или дужине трајања и у сличајевима истог кривичноправног система, в) системи извршења казни затвора – од прве њене примене па све до данас, нити теорија нити пракса извршења казне затвора није дошла до одговора који је најефикаснији систем извршења, г) принципи извршења казне затвора – у теорији могу се видети многи аутори који износе своје примедбе о успешности ове казне у постизању циљева њене примене, а посебно када се ради о ресоцијализацији, д) проблем

¹² Више Зоран Стојановић, *Кривично право*, Правна књига, Београд, 2009. стр. 253-255.

¹³ Жељко Бјелајац, *Политика сузбијања криминалитета, op.cit.*, стр. 332.

дуготрајног затвора – основно питање које се поставља ради се о нехуманости и неефикасности ове казне и у генералној али и у специјалној превенцији, њ) проблеми краткотрајних казни затвора - „криминална зараза“ представља један од могућих значајнијих проблема приликом издржавања ове казне, али поставља се и питање неекономичности.¹⁴ Иако постоје многе присталице али и опоненти казне затвора, ипак овај облик кажњавања у савременим законодавствима и даље представља најдоминантнији, о чему је већ било речи. Сједињене Америчке Државе имају највећу затворску популацију на свету. По последњим доступним подацима за 2014. годину процењује се да укупан број лица на издржавању казне затвора је 1,561,500 у државним затворима, док у приватним затворима на издржавању казне је још око 131,000 затвореника.¹⁵ Казна затвора, као кривична санкција, представља главну репресивну меру политике сузбијања криминалитета у савременом друштву. Њено значајно генерално превентивно дејство се темељи на значају људске слободе које заузима високо место на вредносној скали. Негативне последице или могуће негативне последице покушавају да се ограниче са тзв. алтернативним мерама које све више добијају на значају последњих година, а које још увек немају дефинисан домет. Овим алтернативним казнама, међу којима је условна осуда и судска опомена, новчана казна, накнада проузроковане штете, рад у корист заједнице, електронски надзор у „кућном затвору“, савремена законодавства покушавају да избегну или ублаже негативне ефекте затварања, али и друге нус ефекте који произилазе из лишења слободе.¹⁶

5) НАЧЕЛА ИЗВРШЕЊА КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Криминална политика обухвата организацију и систем деловања државе (законодавне, судске и извршне власти) који планираним и смишљеним системом превентивних и репресивних мера, али и поступака делује у правцу сузбијања криминалитета. Међу најважнијим органима спадају органи кривичног правосуђа, док међу њима посебно место имају заводске установе у којима се извршавају изречене кривичне санкције. Из претходног произилази да пенологија у знатној мери доприноси ефикасности криминалне политике, односно, усмерава њене активности.¹⁷ О увођењу

¹⁴ Жељко Бјелајац, *Политика сузбијања криминалитета*, *op.cit.* и Борислав Петровић и Драган Јовашевић, *Извршно кривично/казнено право*, *op.cit.*

¹⁵ Ann Carson, *Prisoners in 2014*, U.S. Department of Justice, 2015., преузето са: www.bjs.gov/content/pub/pdf/p14.pdf, 18.12.2015.

¹⁶ Жељко Бјелајац, *Политика сузбијања криминалитета*, *op.cit.*, стр. 333.

¹⁷ Марина Симовић и Драган Јовашевић, „Извршно кривично право – основни појмови и карактеристике“, *Годишњак факултета правних наука*, година 4, бр.4, Правни факултет уБањој Луци, Бања Лука, 2014., стр. 133-137.

ванинституционалних и ванзаводских мера и санкција је већ било речи, али потребно је нагласити да је њихово постојање оправдано, не само с аспекта хуманијег односа према лицима лишеним слободе, већ и у погледу уштеде значајних финансијских средстава. У Србији постоји тенденција да се лицима лишеним слободе омогући делотворнија заштита права током издржавања кривичних санкција или мера, чиме би се требало постићи да се направи корак напред на пољу заштите права ових лица (осуђених лица) у складу са европским стандардима.¹⁸ Тежња је да се кроз извршење кривичне санкције постигне ресоцијализација осуђеног, затим законитост, хуманост у поступању, поштовање личности и достојанства осуђеног, као и спровођење репресивности и ретрибуције у извршавању кривичних санкција. Поједини аутори указују да поред ресоцијализације, поменута начела нису спорна, а да се поред начелних и практичних приговора о ресоцијализацији она несумњиво у једном умереном облику и под одређеним условима представља трајну тековину кривичног права, али и политике сузбијања криминалитета и пенологије. Услови би требали да буду следећи: а) ресоцијализација не може и не сме бити главна сврха казне, б) може да се предузима само уз пристанак осуђеног и в) институционализација, посебно код примене казне затвора.¹⁹ Познавајући и примењујући све познате пенолошке васпитне мере и третмане према осуђеним лицима покушава се постизање сврха кривичних санкција. Са већим степеном успешности пенолошких третмана према осуђеном лицу, повећавала би се могућност и вероватноћа да би осуђена лица, након издржане казне затвора у друштво вратили као „здрави“ чланови друштвене заједнице. Поменути степен и динамика поврата су у узрочно последичној вези са ефектима и успехом лишавања слободе. Управо овај успех извршења кривичних санкција зависи од тога у којој ће мери лице које је било лишено слободе усвојити друштвено прихватљиве вредности, при чему је потребно имати свест да њихово усвајање доводи до лакше реинтеграције у друштво након издржане казне, али и знатно смањење могућности да уследи поврат.²⁰ Процес извршења казне затвора подразумева поштовање свих општих принципа извршења кривичних санкција. Посебни принципи извршења институционалних кривичних санкција су: а) принцип хуманости – у свим фазама извршења казне затвора мора се поштовати личност осуђеног, његово достојанство и телесни и духовни интегритет. Овај принцип је један од основних уставних принципа, а и да се предвиђа и у многим међународним правним документима; б) принцип индивидуализације – предвиђа се да се

¹⁸ Жељко Бјелајац, *Политика сузбијања криминалитета*, *op.cit.*, стр. 328.

¹⁹ Зоран Стојановић, *Политика сузбијања криминалитета*, Правни факултет, Центар за издавачку делатност, Нови Сад, 1991., стр. 86-87.

²⁰ Жељко Бјелајац, *Политика сузбијања криминалитета*, *op.cit.*

начин поступања према осуђеницима током извршења казне затвора у највећој могућој мери прилагоди њиховој личности али и остваривању васпитног програма. Успешна индивидуализација подразумева опсервацију личности осуђеника, ефикасан систем класификације и адекватну категоризацију установа; в) принцип заједничког издржавања казне затвора – осуђена лица издржавају казну затвора заједно, распоређени у групе системом класификације уз раздвајање на основу пола. У случајевима када то захтева здравствено стање осуђеног лица, издржавање казне може бити одвојено од осталих осуђеника; г) принцип раздвајања личне одговорности осуђеника – подразумева да се у укупној организацији осуђеничке „свакодневнице“ у свим активностима константно подстиче и развија лична одговорност осуђеника; д) принцип омогућавања условног отпуста – значај овог принципа је у подстицању осуђеног лица на укључивање у живот изван затвора, када се може очекивати да ће се понашати у складу са друштвеним нормама и законом; ђ) принцип постпеналне помоћи – обезбеђивање потребне помоћи, бриге и старања након издржавања казне и е) принцип судске заштите – омогућава вођење управног спора појединих аката којима се решава о правима и обавезама лица према којима се извршава казна затвора.²¹ Указаним принципима покушава се да се у одређеној мери направи баланс између бројних критика и оспоравања казне затвора, односно, негирања која полазе од њеног карактера и суштине ове мере и ресоцијализације као дела сврхе кажњавања. Неспорно је да казна затвора има веома негативан утицај на лица која су осуђена, тј. да боравак у затвору штетно делује на телесно и психичко здравље осуђеног лица, али и на његов социјални статус. Поменуто је и потврђено још на Другом криминолошком конгресу одржаном у Паризу 1950. године.²²

6) СИСТЕМИ ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ ЗАТВОРА

Када се говори о системима извршења казне затвора, најчешће се мисли на поделу која се групише на класичне и модерне системе извршења казне затвора.²³ Класичне истеме карактерише издвајање осуђеника по ћелијама током издржавања казне (у тзв. прогресивној варијанти), у којој део времена издржавања казне се борави у заједничким активностима или заједничком провођењу слободног времена. Модерни системи с друге стране представљају

²¹ Снежана Скоковић, *Извршење кривичних санкција*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2008., стр. 49-52.

²² Жељко Бјелајац, *Политика сузбијања криминалитета*, *op.cit.*, стр. 330.

²³ Више о томе: Мухамед Будимлић, *Примењена криминологија*, Факултет за криминологију, Сарајево, 2010., стр. 79-80.

системе код којег се строго инсистира на примени његова три основна постулата и то ресоцијализација, индивидуализација и хумано поступање према осуђеницима. Већ је наведено да се класични систем извршења казне затвора појављује у више облика, док је најпознатија подела у оквиру овог система на систем ћелијског осамљивања и комбинованог система. Поред већ до сада истакнутог неопходно је још указати да у систему ћелијског осамљивања осуђеници казну лишења слободе издржавају по ћелијском систему (одвојено), што има за циљ да се избегне основни недостатак ранијег заједничког издржавања казне (криминална зараза). Затим, ћелијски систем је познат и под називом „Пенсилванијски систем“, тј. према месту деловања групе реформатора који су били задужени за изградњу једне такве установе у САД-у. Постојали су и други системи, а могу се навести „Обурнски систем“, по граду Обурну, који је познат и као „систем ћутања“ у којем се примењивало правило забране говорне комуникације између осуђеника током заједничког провођења времена. Поред ова два система пре увођења новог система у Енглеској настао је „систем бодова“ који је 1940. године на аустралијском острву Норфолк увео енглески морнарички капетан Александер Маконаки. Основна карактеристика овог система огледа се у подстицању стварања колективне одговорности и могућности отпуштања пре истека потпуног извршења казне лишавања слободе прикупљањем „бодова“. Осуђено лице је својим залагањем, владањем и групним деловањем прикупио бодове. Прописани број бодова обезбеђивао је одређене привилегије међу којима је било и слободније кретање по острву и условни отпуст. Овај систем имао је још једну карактеристику која се огледала у томе да је сваки осуђеник на коришћење добијао мали врт који је могао да обрађује и слободно користи његове плодове. Један од значаја овог система, а који је објављен 1848. године у књизи *Secondary punishment, the Mark System*, указано је да се и вишеструки повратници могу контролисати и дисциплиновати обећањем награде. Из изнетог може да се види да прогресивни систем који се појавио у Енглеској и Ирској је имао за циљ да потенцира прелазак затвореника кроз нивое, а са циљем постепене својеврсне њихове припреме за повратак у друштво.²⁴ Након Другог светског рата постојала је тежња да се изгради другачији модел извршења казне затвора, а акценат је био на идеји о поступању према осуђеницима. Рад на моделима је започет 1929. године у оквиру Међународне комисије за кривично право и казнене заводе. У оквиру ових правила дефинисани су минимални услови које је потребно обезбедити у поступању са осуђеним лицима, а основни постулати су се односили на ресоцијализацију као сврху кажњавања, индивидуализацију у извршењу казни лишења слободе

²⁴ Ђорђе Игњатовић, *Криминологија*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2008., стр. 222-224. и Жељко Бјелајац, *Политика сузбијања криминалитета, op.cit.*, стр. 334-335.

и хумано поступање према осуђеним лицима.²⁵ Од посебног је значаја указати и на савремене тенденције на плану извршавања казне лишења слободе, а ради се о „приватизацији“. У развијенијим земљама света под стриктно дефинисаним условима предвиђа се поверавање извршење казне лишења слободе одређеним приватним агенцијама. САД предњачи и по овом питању првенствено из разлога јер имају најбројнију затворску популацију, на шта и указују званични подаци. По статистичким подацима Годишњег извештаја из 2014. године, за период од 2000. до 2012. године јасно се може видети значајно повећање лица која су упућена на издржавање казне затвора у приватним установама. У прилог поменутом може се навести да је током 2000. године од укупног броја затвореника 6,5% (око 90.000) било на издржавању казне затвора у приватним затворима, док је 2012. године било 9,3% (око 146.000).²⁶ Приватни затвори, за сада сигурно представљају једну од највећих контроверзи приватизације јавних добара. Негативна страна приватних затвора огледа се у томе што они имају потребу за што већим бројем затвореника, због обезбеђивања државних субвенција, које потом често инвестирају у своју индустријску производњу.²⁷

7) САВРЕМЕНИ ПРИСТУП У ПОСТУПАЊУ СА ПРЕСТУПНИЦИМА

О поступању са преступницима у новије време, међу научним и стручним круговима, водиле су се честе, а понекад и контроверзне дискусије, нарочито у погледу ефикасности традиционалног система и успостављање савремених облика реаговања, а посебно на оне који су извршили лакша кривична дела и код којих постоји дилема о делотворности казне затвора. Неспорно је да је казна затвора неизбежан облик кажњавања, иако постоји низ негативних последица посебно у односу на постпеналну социјалну интеграцију, што се посебно може видети из високе стопе повратника. Лица која су била на временски краћем или дужем издржавању казне затвора и самим тим били су „уклоњена“ из своје уобичајене социјалне околине не могу активно учествовати у друштвеној заједници, првенствено јер на личном плану долази до дехуманизације, социјалне деградације, стигматизације, криминалне инфекције али и других последица и појава које у знатној мери негативно утичу и на ресоцијализацију. Од потребе је назначити да се и код

²⁵ Више о томе: Ђорђе Игњатовић, *Криминологија*, *op.cit.*

²⁶ Lauren Galik, Leonard Gilroy and Alexander Volokh, *Annual Privatization Report 2014: Criminal Justice and Corrections*, Reason Foundation, 2014., pp. 3.

²⁷ Више о томе: Жељко Бјелајац, *Политика сузбијања криминалитета*, *op. cit.*, стр. 336-337.

краћих казни затвора уочава да се многи пенолошки поступци и програми не могу спровести управо због дужине изречене казне; онемогућава се индивидуализација третмана; изузетно се финансијски оптерећује државни буџет и др.²⁸ Сагледавајући све негативне последице које се односе на казну затвора, али и целокупна реализација институционалног третмана, те његову делотворност, поједини аутори казну затвора подвргавају озбиљној критици, при чему се најчешће наводе четири темељна разлога и то: а) висока стопа пенолошког криминалног поврата (пенолошки рецидивизам), б) све већа пренатрпаност пеналних установа, в) све већи новчани издаци за њихово финансирање и г) све бројнија и све уверљивија сазнања о малим позитивним и великим негативним ефектима третмана у таквим установама.²⁹ Релевантне међународне организације су се исто бавиле овом проблематиком, попут УН-а, а у прилог говоре и закључци V и VIII конгреса у којима су изнети ставови о алтернативним санкцијама као облика савременог правца развоја политике сузбијања криминалитета. По УН-у, алтернативе казни затвора су мере: а) којима се пре суђења покушава спречити извођење преступника пред суд, б) посебне мере незатворског карактера изречене од стране суда и в) средства којима се за време трајања издржавања казне затвора настоје отклонити негативне последице лишавања слободе.³⁰ Многи аутори под алтернативне санкције сматрају само мере назатворског карактера, па се тако у литератури може видети у оквиру ње и подела на: а) алтернативне мере уз контролу или надзор над преступником – условна осуда, рад у корист заједнице са принудним радом, протеривање из одређеног места, одузимање одређених права, дозвола или професионалног статуса; б) алтернативне мере које не укључују контролу или надзор над преступником – судска опомена, новчана казна, накнада штете и др. и в) комбиноване мере, које представљају комбинацију безусловног затвора и незатворске мере.³¹ У односу на друге алтернативне санкције, санкција неплаћеног корисног рада у заједници или рада за опште добро на слободи релативно је нов облик санкционисања. Алтернатива казни затвора, рад за опште добро на слободи је блиска концепту инклузије и њена афирмација је условљена од подршке социјалних мрежа, њихове бројности и квалитета. Алтернативним санкцијама не даје се довољно медијског простора иако се ради о интересима шире друштвене заједнице. С друге стране постоји дефинитивно позитиван став јавности према изрицању и

²⁸ *Ibid.*, стр. 338.

²⁹ Слободан Узелац, *Заштитни надзор: методика социјалнопедагошког рада*, Накладни завод Глобус, Едукацијско-рехабилитацијски факултет, Загреб, 2002., стр. 48.

³⁰ Ђорђе Игњатовић, *Криминологија*, Службени гласник, Београд 2005., стр. 403.

³¹ *Ibid.*

извршавању алтернативних санкција, а посебно друштвено корисног рада, а није ни занемарљива чињеница да је јавно мњење уопштено посматрано наклоњено алтернативним санкцијама.³²

8) ПРИМЕНА АЛТЕРНАТИВНИХ САНКЦИЈА У ПОЈЕДИНИМ ДРЖАВАМА ЧЛАНИЦАМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Током досадашњег разматрања проблематике која је обрађивана у раду, акценат је у највећој мери био усмерен ка теоријским питањима. Иако је неспорно јасан значај таквог сагледавања, у наставку рада ће се начинити приказ примене појединих алтернативних санкција, а првенствено електронског надзора и рада у јавном интересу, у неким чланицама Европске уније као облика савремених законодавних тенденција.

Аустрија

Током промена у позитивном кривичном законодавству у Аустрији, уследиле су поједине значајне промене на пољу примене алтернативних санкција. Почевши од 2007. године постепено се уводи овај облик санкционисања. Од 2008. године, започиње процес имплементације законских решења за примену електронског надзора као алтернативе казни затвора, док је потпуна примена уследила крајем 2010. године.³³ Од укупног броја осуђених лица на казну лишавања слободe, око 2,5% издржава казну путем електронског надзора. Од овог броја, око 75% осуђених лица издржава казну у целокупном њеном трајању, док око 25% осуђених лица издржавају на овај начин само последњи део класичне казне затвора (скраћивање или прекидање казне затвора). По појединим статистичким подацима просечна дужина трајања издржавања казне кућног затвора тј. електронског надзора је била 87. дана.³⁴

Данска

Алтернатива казни затвора у облику електронског надзора предвиђа се у три облика: а) електронски надзор представља директну замену казне затворе у за то законом предвиђеним случајевима, б) електронским надзором

³² Више о томе: Жељко Бјелајац, *Политика сузбијања криминалитета*, op. cit., стр. 340-341.

³³ Christoph Koss and Christian Grafl, *Probation in Europe – Austria*, The European organisation for Probation, Netherlands, 2013., pp.9.

³⁴ Зоран Манојловоћ, Тања Остојић, Катарина Ристић и Ивана Стефановић, *Алтернативни начини служења затворске казне*, Библиотека Народне Скупштине Републике Србије, 2012., стр. 3-4.

се као „интезивном алтернативом“ успостава бољи ниво алтернативних санкција и в) електронски надзор користи као услов за превремено пуштање на слободу. Овај облик алтернативне санкције уведен је допуном Закона о извршењу кривичних санкција 2005. године.³⁵ Поједини статистички подаци показују да је проценат рецидивизма код лица до 25 година старости који су издржавали казну електронског надзора смањен у односу на лица из исте старосне групе која су била на издржавању казне затвора. Исти подаци указују да је рецидивизам умањен за 15-24% у зависности од првобитног извршеног кривичног дела.³⁶ Рад у радном интересу, као алтернатива казни затвора, први пут се примењује у Данској 1982. године, док су последње измене уследиле 2000. године, а које су се односиле на могућност примене ове санкције и у случајевима управљања возилом под утицајем алкохола, што се до тада није предвиђало законом. Рад у јавном интересу се може предвидети у распону од 30 до 240 часова, док је по статистичким показатељима однос изречених казни рада у јавном интересу и казне затвора 0,33.³⁷

Немачка

Алтернатива казни затвора у облику електронског надзора у Немачкој, уведено је у кривично законодавство 2000. године као пробни пројекат проналажења ефикасне методе за примену института условне осуде. Од почетка 2011. године, електронски надзор користи се и за спровођење мере надзора по истеку издржавања казне затвора.³⁸ Поједини аутори указују да рад у јавном интересу, као други облик алтернативне санкције не може бити једина кривична санкција, а посебно не код пунолетних извршилаца кривичних дела, већ да ће увек представљати само алтернативну санкцију код условне осуде или као замена последње фазе издржавања казне затвора.³⁹

³⁵ Tapio Lappi-Seppälä, *Crime prevention and community sanctions in Scandinavia*, NCJR Service, 2009., pp. 44-45.

³⁶ Зоран Манојловоћ, Тања Остојић, Катарина Ристић и Ивана Стефановић, *Алтернативни начини служења затворске казне, op.cit.* 5.

³⁷ Tapio Lappi-Seppälä, *Crime prevention and community sanctions in Scandinavia, op.cit.* pp. 40.

³⁸ Зоран Манојловоћ, Тања Остојић, Катарина Ристић и Ивана Стефановић, *Алтернативни начини служења затворске казне, op.cit.* 6.

³⁹ Albrecht Hans-Jörg, *Sanction policies and alternative measures to incarceration: European experiences with intermediate and alternative criminal penalties*, pp. 35. преузето са: http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No80/No80_07VE_Albrecht.pdf, 28.12.2015.

Пољска

Пољско кривично законодавство препознаје казну ограничавања слободе и електронски надзор као алтернативу казни затвора. Од 1997. године ограничавања слободе се предвиђа кривичним законом и оно не може бити краће од месец дана нити дуже од дванаест месеци. Уз ову санкцију, суд обавезно изриче и казну рада у јавном интересу у трајању од 20 до 40 часова месечно без новчане накнаде и то у установама за социјални рад, установама које се баве добровољним радом и градским комуналним службама. Запосленим лицима уместо рада у јавном интересу може се одредити умањење његове месечне плата у распону од 10 до 25 % у корист јавног интереса.⁴⁰ Када је реч о електронском надзору, кривичном законик у предвиђа се да се казна затвора до 6 месеци може употпуности преиначити у казну електронског надзора, док у случајевима када је одређена казна затвора од годину дана, електронски надзор се може примењивати као алтернатива једино у другој половини изречене казне, тј. у других 6 месеци.⁴¹

Уједињено краљевство

Алтернативне санкције у Уједињеном краљевству потребно је сагледати кроз законска решења Енглеске и Велса, Северне Ирске и на крају Шкотске. У Енглеској и Велсу предвиђа се више облика алтернативних санкција међу којима је: појачани надзор који се може изрећи самостално или уз неку другу санкцију; рад у јавном интересу који се исто може изрећи самостално или уз неку другу санкцију, у распону од 40 до 300 сати; мера надзора који се може изрећи самостално или уз неку другу санкцију, у трајању од 6 месеци од по 6 до 12 сати дневно; забране појављивања на одређеним местима која се исто може изрећи самостално или уз неку другу санкцију у трајању до 24 месеца; кућни притвор се може изрећи самостално или уз неку другу меру, а његово минимално трајање није предвиђено док максимално се може изрећи 36 месеци, а слично је и са условном осудом. Поред од сада поменутог, предвиђа се и електронски надзор који се не изриче као самостална санкција, већ се изриче једино уз условни осуду или рад у јавном интересу.⁴² У Северној Ирској, алтернативне санкције се дефинишу на сличан начин, а због

⁴⁰ Зоран Манојловоћ, Тања Остојић, Катарина Ристић и Ивана Стефановић, *Алтернативни начини службења затворске казне, op.cit.* 7

⁴¹ *Ibid.*

⁴² Probation measures and alternative sanctions in the European union, England and Wels, преузето са: http://www.euprobationproject.eu/national_detail.php?c=EW, 27.12.2015. и Зоран Манојловоћ, Тања Остојић, Катарина Ристић и Ивана Стефановић, *Алтернативни начини службења затворске казне, op.cit.*, стр. 9-11.

концизности рада, напоменућемо једино да се рад у јавном интересу може изрећи у распону од 40 до 240 сати, а да је електронски надзор предвиђен уз условну осуду са којом се предвиђа заштитни надзор, али може се предвидети и као самостална санкција.⁴³ У Шкотској се алтернативне санкције дефинишу на сличан начин, а потребно је посебно истакнути да се електронски надзор предвиђа у случајевима кршења рада у јавном интересу и условног отпуста.⁴⁴

Финска

Алтернатива казни затвора у облику електронског надзора у Финској, на сличан начин предвиђа као и у Данској, тј. и у другим Сакндинавским земљама, стим да је основна сврха ове казне директна замена за казну затвора у за то законом предвиђеним случајевима. Овај облик алтернативне санкције у Финској увден је 2006. године. Исте године уведен је и електронски надзор са мобилном контролом као пилот програм који је креиран како би био спроведен над лицима који су осуђени на казну затвора у дужем временском трајању, тј. осуђеницима над којима је било потребно спровести интезивније програме.⁴⁵ У Финској је од краја 2011. године уведен и нови облик кажњавања под називом „мониторинг казна“. Овај облик кажњавања је предвиђен за примену „између“ казне рада у јавном интересу и безусловне казне затвора. Иако се овај облик кажњавања предвиђа у Кривичном законикау, ближе се одређује посебним законом тј. Законом о мониторинг казни.⁴⁶ Рад у радном интересу, као алтернатива казни затвора, први пут се примењује у Финској 1991. године. Рад у јавном интересу се може предвидети у распону од 20 до 200 часова, док је по статистичким показатељима однос изречених казни рада у јавном интересу и казне затвора 0,42.⁴⁷

Француска

Француско кривично законодавство предвиђа више алтернатива казни затвора, а неке од њих су: дневна новчана казна; курс држављанства под којим се подразумева стицање знања о друштвеним вредностима, а предвиђа се у минималном трајању од месец дана по шест сати дневно; казна лишења или

⁴³ *Ibid.*, стр. 11-12.

⁴⁴ *Ibid.*, стр. 12-13.

⁴⁵ Tapio Lappi-Seppälä, *Crime prevention and community sanctions in Scandinavia*, op.cit., pp. 44 and 49.

⁴⁶ Зоран Манојловоћ, Тања Остојић, Катарина Ристић и Ивана Стефановић, *Алтернативни начини службења затворске казне*, op.cit., 14.

⁴⁷ Tapio Lappi-Seppälä, *Crime prevention and community sanctions in Scandinavia*, op.cit. pp. 40.

ограничавања слободе, при чему се мисли на мере забране управљања возилом, забране појављивања на одређеним местима и сл.; рад у јавном интересу и васпитне мере. Од 2009. године, кривичним законодавством предвиђа се и кућни притвор са електронским надзором у трајању до две године.⁴⁸

Холандија

Електронски надзор у Холандији се уводи као алтернатива казни затвора 1987. године, а као основни разлог је била потреба за решавањем проблема превеликог броја затворске популације. Примена казне електронског надзора предвиђа се у два случаја и то: а) у комбинацији са радом у јавном интересу и б) као самостална казна (на слободи) у завршној фази издржавања казне затвора. У Кривичном законодавству Холандије, електронски надзор представља и меру (средство) надзора над извршењем условне осуде. По појединим статистичким подацима из 2007. године, електронски надзор је спроведен над 886 лица, док је 2008. године спроведен над 952. лица, па се на основу ових али и других параметара може видети тенденција постепеног раста ове алтернативне санкције.⁴⁹ Поред електронског надзора у Кривичном закону предвиђа се још и рад у јавном интересу. Ова санкција може се предвидети у распону до 240 часова.⁵⁰

Чешка

Чешко кривично законодавство, као и француско кривично законодавство, предвиђа више облика алтернатива казни затвора и то: кућни затвор који се може изрећи у трајању до две године и она се може изрећи самостално или истовремено са другом казном; рад у јавном интересу а ова казна се спроводи у установама које се баве добровољним радом и градским комуналним службама; забрана уласка на спортске, културне или друге манифестације; и забрана обављања одређене делатности.⁵¹ Као што

⁴⁸ Probation measures and alternative sanctions in the European union, France, преузето са: http://www.euprobationproject.eu/national_detail.php?c=FR, 27.12.2015. и Зоран Манојловоћ, Тања Остојић, Катарина Ристић и Ивана Стефановић, *Алтернативни начини служења затворске казне*, op.cit., 16-19.

⁴⁹ Зоран Манојловоћ, Тања Остојић, Катарина Ристић и Ивана Стефановић, *Алтернативни начини служења затворске казне*, op.cit., 18-21. и Probation measures and alternative sanctions in the European union, The Netherlands, преузето са: http://www.euprobationproject.eu/national_detail.php?c=NL, 27.12.2015.

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ Probation measures and alternative sanctions in the European union, Czech Republic, преузето са: http://www.euprobationproject.eu/national_detail.php?c=CZ, 27.12.2015.

се може видети, у Чешкој, не постоји електронски надзор као алтернативна санкција. Потребно је указати да је постојало више наврата (2010. и 2012. година) имплементације електронског надзора у кривично законодавство, али то се није постигло. Поједини аутори указују да један од разлога је и постојање алтернативне санкције у облику кућног затвора.⁵²

Шведска

Алтернатива казни затвора у облику електронског надзора у Шведској, на сличан начин предвиђа као и у другим Сакндинавским земљама, с тим да је основна сврха ове казне директна замена за казну затвора у за то законом предвиђеним случајевима. Овај облик алтернативне санкције увден је 1990. године, као замена казне затвора до три месеца, док је 2001. године, изменама и допунама закона почела примена ове казне као замена за казну затвора до шест месеци. По статистичким подацима може се видети да је током 2005. године овај облик кривичне санкције понуђен 61% лица који су били осуђени на казну затвора у максималном трајању до шест месеци. Од овог броја, 68% осуђених лица се пријавило на издржавање казне на овај начин, од чега је 81% прихваћен. Исти подаци указују да највећи број осуђених лица, а којима је одбијен захтев за издржавање казне у облику електронског надзора, је услед слабе или недовољне сарадње са органима пробације.⁵³ Рад у радном интересу, као алтернатива казни затвора, први пут се примењује од 1990. године, као комбиновани облик рада у јавном интересу и условне осуде. Рад у јавном интересу се може предвидети у распону од 20 до 240 часова, док је по статистичким показатељима однос изречених казни рада у јавном интересу и казне затвора 0,23.⁵⁴

9) РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Поред досадашњих указивања на теоријске и практичне аспекте ове проблематике, потребно је додатно начинити краћи осврт на ову проблематику у Републици Србији. Увођење алтернативних санкција у постојећи кривични систем Републике Србије започето је стварањем предуслова у виду доношења правне регулативе, што је постигнуто изменама и допунама Кривичног законика⁵⁵ и Закона о извршењу кривичних

⁵² *Ibid.*

⁵³ Tapio Lappi-Seppälä, *Crime prevention and community sanctions in Scandinavia*, op.cit., pp. 45-46.

⁵⁴ *Ibid.*, pp. 40.

⁵⁵ Кривични законик, Службени гласник РС, бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09 и 121/12, 104/2013 и 108/2014.

санкција⁵⁶ (пре доношења последњег 2014. године) из 2005/06.године. Кривичним закоником (чл. 43) предвиђа се да се учиниоцу кривичног дела може изрећи казна рада у јавном интересу и уређује њена примена (чл. 52). Истим законом, прописује се и прецизира условна осуда са заштитним надзором (чл. од 71 до 76). У претходном Закону о извршењу кривичних санкција предвиђало се питање извршења казне рада у јавном интересу (чл. од 181 до 184), а предвиђало се и извршење условне осуде са заштитним надзором (чл. од 186. до 191а.). Затим, поред до сада изнетог потребно је још нагласити да је у Кривични законик уведена и могућност издржавања казне затвора без напуштања просторија у којима осуђени станује (чл. 45. ст.) и то на начин да ако се учиниоцу кривичног дела изрекне казна затвора до једне године она се може извршити тако што ће је осуђени издржавати у просторијама у којима станује ако суд тако одреди. Поменуто се додатно прецизира и Законом о извршењу кривичних санкција (чл. од 174а. до 174е). Потребно је поменути и Правилник о начину извршења казне затвора у просторијама у којима осуђени станује⁵⁷ који се ближе уређује начин извршења казне затвора, која се извршава на овај начин. Током 2014. године у законодавство Републике Србије је уведен нови закон и то Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера⁵⁸ којим се уређује поступак извршења ванзаводских санкција и мера изречених у кривичном, прекршајном или другом судском поступку, а које се извршавају у заједници, прописује се сврха, садржај, начин извршења, положај лица у поступку, као и надзор над извршењем. Овим Законом сврха извршења ванзаводских санкција и мера сагледана је у заштити друштва од криминалитета извршењем ванзаводских санкција и мера у заједници са циљем ресоцијализације и реинтеграције осуђених лица. Један од планираних циљева свих до сада указаних законодавних новина је да се смањи број осуђених лица који издржавају казну затвора и то до 20% што би између осталог имало ефекат и на препуњеност затвора, а затим и да се унапреди ресоцијализација осуђених лица што би имало утицаја и број повратника.⁵⁹ По последњим доступним подацима који су објављени од стране Управе за

⁵⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, Службени гласник РС, бр. 85/2005, 72/2009 и 31/2011.

⁵⁷ Правилник о начину извршења казне затвора у просторијама у којима осуђени станује, Службени гласник РС, бр. 64/10.

⁵⁸ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, Службени гласник РС, бр. 55/2014.

⁵⁹ Ненад Бингулац и Милован Комненић, „Имплементација алтернативних санкција у кривични систем Републике Србије са освртом на земље у окружењу“, *Култура полиса*, број 28/2015, година XII, стр. 192.

извршење кривичних санкција, у првој половини 2015. године изречено је 2.100 казни кућног затвора, 256 кућног притвора, 2.603 казне рада у јавном интересу и 44 условне осуде са заштићеним надзором. На основу ових података може се видети да постоји повећање примене алтернативних санкција у односу на односу на 2014. годину, када је изречено 1.064 казне кућног затвора и само седам условних казни са заштићеним надзором.⁶⁰ На основу указаних законских измена и актуелних статистичких података, недвосмислено се може закључити да је Република Србија препознала значај и потенцијал алтернативних санкција и да усклађивање законодавства не представља само савремену правну обавезу већ и промену законодавне свести и ставова, што се и може видети кроз све учесталију њихову примену.

10) ИЗВОРИ

- Albrecht Hans-Jörg, *Sanction policies and alternative measures to incarceration: European experiences with intermediate and alternative criminal penalties*, Интернет:www.unafei.or.jp/english//RS_No80/No80_07VE_Albrecht.pdf, 28.12.2015.
- Бингулац, Ненад и Комненић Милован, „Имплементација алтернативних санкција у кривични систем Републике Србије са освртом на земље у окружењу“, *Култура полиса*, број 28/2015, година XII.
- Бјелајац, Жељко, *Политика сузбијања криминалитета*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, 2015.
- Борислав Петровић и Драган Јовашевић, *Извршно кривично/казнено право*, Правни факултет Универзитета у Сарајеву, Сарајево, 2006.
- Будимлић, Мухамед, *Примењена криминологија*, Факултет за криминалистику, Сарајево, 2010.
- Galik, Lauren, Gilroy, Leonard and Volokh, Alexander, *Annual Privatization Report 2014: Criminal Justice and Corrections*, Reason Foundation, 2014.
- Delmas-Marty, Mireille and Spencer, John, *European criminal procedures*, University of Cambridge, 2005.
- Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, Службени гласник РС, бр. 55/2014
- Закон о извршењу кривичних санкција, Службени гласник РС, бр. 85/2005, 72/2009 и 31/2011

⁶⁰ Статистика кућног затвора, Правни портал, преузето са: www.pravniportal.com/statistika-kucnog-zatvora/, 28.12.2015.

- Игњатовић, Ђорђе, *Криминологија*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2008.
- Игњатовић, Ђорђе, *Криминологија*, Службени гласник, Београд 2005
- Јовашевић, Драган, „Европско кривично право у систему међународног кривичног права“, *Европско законодавство*, бр. 29-30, год. VIII.
- Кокољ, Митар, „Стање и перспективе хармонизације кривичног права Европске уније“, 8. Научни скуп са међународним учешћем, Синергија 2011., стр. 36-45.
- Koss, Christoph and Grafl, Christian, *Probation in Europe – Austria*, The European organisation for Probation, Netherlands, 2013.
- Кривични законик, Службени гласник РС, бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09 и 121/12, 104/2013 и 108/2014
- Lappi-Seppälä, Tapio, *Crime prevention and community sanctions in Scandinavia*, NCJR Service, 2009.
- Манојловоћ, Зоран, Остојић, Тања, Ристић, Катарина и Стефановић, Ивана, *Алтернативни начини служења затворске казне*, Библиотека Народне Скупштине Републике Србије, 2012.
- Правилник о начину извршења казне затвора у просторијама у којима осуђени станује, Службени гласник РС, бр.64/10
- Правни портал, Статистика кућног затвора, преузето са: www.pravniportal.com/statistika-kucnog-zatvora/, 28.12.2015.
- Probation measures and alternative sanctions in the European union, The Netherlands, Интернет: http://www.euprobationproject.eu/national_detail.php?c=NL, 27.12.2015.
- Probation measures and alternative sanctions in the European union, France, преузето са: http://www.euprobationproject.eu/national_detail.php?c=FR, 27.12.2015.
- Probation measures and alternative sanctions in the European union, Czech Republic, Интернет: http://www.euprobationproject.eu/national_detail.php?c=CZ, 27.12.2015.
- Probation measures and alternative sanctions in the European union, England and Wels, Интернет: http://www.euprobationproject.eu/national_detail.php?c=EW, 27.12.2015.
- Симовић, Марина и Јовашевић, Драган, „Извршно кривично право – основни појмови и карактеристике“, *Годишњак факултета правних наука*, година 4, бр.4, Правни факултет у Бањој Луци, Бања Лука, 2014.
- Скоковић, Снежана, *Извршење кривичних санкција*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2008.

- Соковић, Снежана, *Извршење кривичних санкција*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2008.
- Стојановић, Зоран, *Кривично право*, Правна књига, Београд, 2009.
- Стојановић, Зоран, *Политика сузбијања криминалитета*, Правни факултет, Центар за издавачку делатност, Нови Сад, 1991.
- Узелац, Слободан, *Заштитни надзор: методика социјалнопедагоског рада*, Накладни завод Глобус, Едукацијско-рехабилитацијски факултет, Загреб, 2002.
- Carson, Ann, Prisoners in 2014, U.S. Department of Justice, 2015., преузето са: www.bjs.gov/content/pub/pdf/p14.pdf, 18.12.2015.

11) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈУ

Разматрање теме овог рада, тј. савремених тенденција у примени кривичних санкција и система њиховог извршења у европском кривичном законодавству, произашло је из потребе да се на једном месту начини осврт на сталну потребу проналажења адекватних кривичних санкција са којима се може постићи сврха кажњавања уз одсуство свих негативних ефеката, али и уз постојање свести о нужним, а прихватљивим, економским оквирима. У овом раду поменута тема је разматрана из два аспекта и то са теоријског и практичног. У оквиру теоријског аспекта указано је на развој и значај постојећих кривичних санкција, али и на развој и постепено утемељење алтернативних санкција у савремена законодавства. У практичном аспекту овог рада, акценат је био на примени алтернативних санкција у појединим државама чланицама Европске уније као облика савремених законодавних тенденција. Са поменутим, циљ аутора је био да се прикажу начини и мотиви имплементације алтернативних санкција, али и да се укаже на реалне промене које су настале кроз сагледавање статистичких података почевши од интезитета изрицања алтернативних санкција па све преко питања поврата. Закључци који су произишли из упоредног сагледавања примене и имплементације алтернативних санкција у савремена европска законодавства, у одређеној мери су упоређени са подацима из Републике Србије, при чему се увидело да је законодавац препознао значај и потенцијал алтернативних санкција што се и сагледало кроз теоријски али и практични аспект, тј. кроз приказ законодавних оквира и актуелних статистичких података. Класичне кривичне санкције нису одувек имале облик који данас имају. Данашња њихова примена и постојање је последица вековног развоја, али и нераскидивих веза са развојем друштва. Савремене алтернативне санкције нужно ће имати промене и даља прилагођавања друштву и извршиоцима кривичних дела, а овај рад представља део тог процеса.